meer te zeggen heeft, dat die „wijde, wijde wereld" om ons heen.

Ge kunt geen tien minuten eenigszins ernstig met iemand over een onderwerp van hoogere orde doorspreken, of ge voelt terstond met wat soort van karakter ge te doen hebt. Met een wijzerplaat waarop een hand van buiten de wijzers verret, òf met zulk een waarop de wijzers door het uurwerk, dat achter de plaat zit, onmerkbaar langzaam, maar toch aldoor opgeschoven worden. Een gong, waarvan de klank door heel het huis dreunt, als ge er op slaat, of een aeolusharp die zachte melodieuse tonen doet ruischen, zoo dikwijls de wind des daags ritselt. Leege zielen met een zwaar klankbord er voor, òf schuilende volheid van leven die uit de diepte van 't hart naar u toe welt. En dan heet 't bij den één: Natuurlijk dat God ook mijn leven geleid heeft! God leidt immers alle menschen! Maar de ander zal u antwoorden: Goddank, dat ik ja kan zeggen. Eerst merkte ik het niet. Maar allengs heb ik toch zijn hand gevoeld die mij aangreep. En nu voel ik er schier elken dag iets meer van. Hij is mijn trouwe Herder, die voor mij uitgaat, en ik ken geen ander zielsgeluk dan om achter Hem te volgen.

Ook die eerste gelooft 't wel. o, Hij gelooft alles. Hij twijfelt nooit. Maar zijn binnenwereld is een kabinet, waarvan de deur nooit opengaat, met een lijstje er bij van wat er in moet liggen; maar de sleutel om het te ontsluiten, is zoek. Heel dit kabinet, met al wat er inligt, is van hem, maar zelf is hij in dat kabinet een volslagen vreemdeling. Bij dien andere daarentegen ging 't gelooven lang zoo vlot niet. Deze wantrouwde zijn lijstje, dat er bijlag, wel niet, maar wilde 't toch zelf nazien. En toen is bij hem 't kabinet opengegaan, en hij heeft genoten bij wat hij er in vond. Altoos meer. Telkens nieuwe stukken, waarvan hij geen vermoeden had. En nu voelt hij zich o, zoo rijk.

Hol meepraten, op den klank af, bij den één, spreken uit het geloof, uit de zielsbevinding, uit den verborgen omgang bij den ander. Bij dien meeprater aldoor de ééne doffe bastoon, bij dien ander een overvloeiing van altoos gevarieerde melodieën, waar de ziel een eigen toon in legt.

En daarom laat die eerste u koud, en ge maakt u van hem af. Maar die andere toont een zieleleven te hebben, waar ge met voorliefde ingluurt, en in dit verborgen zieleleven ontwaart ge een spiegel, waarin ge uw eigen beeld met telkens klimmende belangstelling bespiedt.

Denkt ge veel in uw leven terug? Doorloopt ge bij wijlen wel eens de jaren van uw leven die achter u liggen? Zijt ge thuis in uw eigen latere levensjaren, en in uw eigen jeugd? Of zijn uw eigen kinderjaren, en de jaren die daarachter liggen, voor u een gesloten boek?

Niet, dat uw persoonlijk leven voor de wereld zoo belangrijk is. Misschien zou uw doodeneenvoudige biographie geen enkelen kooper vinden. Voor de wereld interessant zijn slechts enkele levens. Maar elk leven, zelfs van den gewonen daglooner, is zoo interessant voor hem zelf. Niet omdat er zooveel bijzonders in voorviel, maar omdat er zich 't eigen leven van een eigen mensch in ontplooide, en omdat elke menschenziel een eigen toonbeeld is van Gods scheppende, sturende en leidende Voorzienigheid.

Ge zijt geen veldheer die veldslagen hebt geleverd, waarvan de wereld gewaagt, maar om uw ziel hebben engelen tegen demonen gestreden. Ge hebt geen ontdekkingen gedaan, die den loop der wereld omzetten, maar in het verborgen van uw hart hebt ge inwerkingen van den Almachtige ontdekt, alsof de hooge God met u bijzonderlijk bezig was, en met u iets ganseh bijzonders voorhadt.

De psalmist drong tot achter zijn geboorte door, toen hij wonderbaarlijk als een borduursel gewrocht werd in het ingewand zijner moeder. Hij moest 't uitroepen: „'k Ben verbazend voortgebracht. Op 't nagaan van uw woudre macht, Sla ik verrukt het oog naar boven; 'k Zal u mijn Schepper eeuwig loven!" Hij zag als met eigen oog „zijn ongevormden klomp," waaruit *een mensch* worden zou. En de hooge God had dien ongevormden klomp aanschouwd, zijn geboorteuur bepaald, en toen reeds, toen hij nog niet geboren was, stond, eer hij nog begon te leven, heel zijn pad en weg in het Boek des levens door zijn God beschreven.

En dit is immers bij ieder mensch zoo. Ook bij u. En in dien eersten aanvang lag immers uw levenssaamhang met uw vader en uw moeder. Lag het gezin waarin ge geboren werdt. De plek waar ge leven zoudt. De stand, het geslacht, het volk waar ge toe zoudt behooren. Toen reeds was er uw inborst, uw aanleg, uw innerlijk samenstel van krachten en vermogens. Ook de smet die u aankleefde, en de kiem van allen boozen hartstocht, die later in u zou opvlammen.

En dat alles raakt nog slechts uw geboorte. Maar toen zijt ge kind geweest. Zijt ge opgevoed. Hebt ge allerlei invloeden ten goede en ten boore ondergaan. Hebt ge allerlei levensontmoetingen gehad. Angst gekend en van levensvreugd getinteld. Krankheid sloop over u, en genezing redde u uit. Uit verdriet hebt ge geweend, en van blijdschap gelachen. Er was wat u mee-, en er was wat u tegen liep. Ge vormdet u idealen, die verdonkerden; ge koesterdet verwachtingen die in teleurstelling ondergingen. En onder dat alles wiest ge op. Ge voeldet u zelf worden. Ge leerdet 't zwakke en 't sterke aan u zelf kennen. Val dreigde, en er was een ongeziene hand die u staande hieldt. En toen ontblootte zich allengs ook voor u, ver achter de wereld die ge zaagt, een heel andere wereld, die ge voeldet, maar *niet* zaagt. En uit die wel gevoelde, maar nooit geziene wereld, drong een heilige macht op u aan, en in die heilige macht openbaarde zich een eeuwige liefde, en in die liefde vondt ge den verborgen omgang met uw God.

Is dit nu niet interessant? Ten deele zelfs voor anderen, maar vooral voor u? Ligt daarin geen zelfkennis? Geen zelfontdekking? En bovenal, ligt er niet de heilige ontdekking in, dat gij niet zelf uw weg bepaald hebt, maar dat er een Ander is, *die u heeft geleid?*

Eerst gaat uw oog dan maar op enkele punten voor die leiding van uw God open. Bij redding uit ernstig gevaar. Bij bewaring voor tartende zonde. Bij een uitkomst die u verraste en aangreep. Zoo was het eerst een leven uit u zelf en in u zelf, en uw God slechts nu en dan tusschenbeiden tredend.

Maar allengs dieper voelend en scherper ziende, kwaamt ge toch tot de overtuiging, dat uw God niet alleen in die enkele buitengewone, maar evenzoo in die min gewone voorvallen van uw leven was. Zooals ge, pas naar boven opziende, riet dan effen blauw met enkele sterren aan het firmament ontdekt, maar al doorstarend allengs heel dat blauw met sterren bezaaid ziet, zoo was het ook u. Eerst de lichtende vonken van Gods leiding slechts hier en daar; maar bij al verder turen, die lichtende vonken steeds zich vermeerderend, tot het eindelijk van uw wieg tot nu toe één breed gezichtsveld werd van heel uw leven, al bedropen met Goddelijken lichtglans.

Dat gaat niet opeens. Uw zielsoog moet er aan wennen. Ook het zien van de leiding Gods in uw leven wil geleerd worden. Maar ging eenmaal uw oog er voor open, dan is er ten slotte geen dag en geen nacht doorleefd, of Gods leiding is er in gevoeld. Tot dit eerst bloot lijdelijke dan allengs actief wordt, en uw gebed er in komt. Niet het prevelend gebed, maar 't zielsgebed. En dan is elk bidden weer een grijpen van de hand van uw God, om opnieuw leiding te ontvangen. Vroeger dorst ge alles op u zelf en in uw overmoed alleen. Maar dan wordt het, geen stap meer durven, als niet de hand van uw God in 't gebed is aangegrepen. En die hand trekt zich voor den echten bidder nooit terug. Die blijft altoos toegestoken. Zelfs dan als wij er geen behoefte aan gevoelden. En zoo ziet ge ten leste op uw levensweg u zelven nooit meer alleen, maar altoos vlak bij u uw Vader *die u leidt.*

Zoo was het in uw verleden. Zoo is het nu. En dat juist geeft u vrede en kalmte, en in die kalmte der ziel zielskracht.

En nu is die weg vooruit nog wel in nevelen gehuld. En vraag na vraag kan uw hart komen bestormen.

Soms kan het zoo donker worden, dat ge geen stap voornit meer zien kunt. En eens, ge weet het, komt die stikdonkere nacht in de vallei der schaduwe des doods.

Maar ook in dien nacht zingt ge psalmen.

Want al ziet ge niets meer, ge *voelt* nog altoos de hand van uw trouwen Vader, die u geleid heeft, en nog leidt, en ge jubelt het in hooge verrukking uit: *die u leiden zal tot den dood toe.*

En dan komt 't eeuwige licht, om nooit meer door de donkerheid van den nacht gevolgd te worden.

Amsterdam, 22 Februari 1907.

Wie zijn land en volk lief heeft, kan niet anders dan met smart den loop van ons staatkundig leven gadeslaan.

Een gezonde politieke ontwikkeling kan medebrengen, dat een tijd lang het liberalisme overheerscht. Voor ons is het dan winter, maar ook die winterkou met heldere lucht en vriezend weer, doet den mensch goed, prikkelt de energie, noopt tot nieuwe krachtsinspanning, zuivert de verhoudingen.

Maar zoo is het niet.

Veeleer voelt ge dat over ons volk een dof-grijze nevel hangt, die met kil-klamme koude u omvangt, die het helder uitzicht u beneemt, en alle verhoudingen vervalscht.

Een meerderheid in de Tweede Kamer is er niet. Het gedrochtelijk verbond tusschen liberalisme, radicalisme, socialisme en conservatisme bij de stembus gesloten, was sterk in negatieve leuzen alleen en bleek impotent om een regeeringsprogram op te leveren. Het Kabinet, dat in „politieke ongerechtigheid ontvangen" was, behield geen anderhalf jaar het leven. De commissie tot grondwetsherziening, wier arbeid in normale omstandigheden heel het land in spanning moest brengen, leverde een rapport zoo mager en onbeduidend, dat de pers er eigenlijk geen raad mee wist, en niemand er zich voor interesseert. En de crisis, waartoe het votum der Eerste Kamer leidde, bracht onze stuurlui in zulk een impasse, dat niemand lust heeft, dien desolaten boedel over te nemen.

Er is aan deze ellende niet veel te doen.

De schuld draagt de liberale pers, die zonder eenig besef van verantwoordelijkheid, een sterk Kabinet omverwierp met allerlei leugenachtige voorstellingen, tevreden wanneer maar aan het Christelijk bewind een einde werd gemaakt.

En nu de Nemesis der historie over dit immoreel bedrijf een oordeel heeft geveld, wordt, in steê van eigen ongelijk te erkennen, de schuld nog geworpen op hen, die van te voren het ernstigst hadden gewaarschuwd.

Als laatste redmiddel zal men thans wel tot een cabinet d'affaires de toevlucht moeten nemen, maar zulk een zaken-kabinet, zonder eenig politiek beginsel, is voor de gezonde ontwikkeling van het volksleven wel de grootste hinderpaal.

Moge deze les voor ons volk niet te vergeefsch zijn.

Een krachtige actie van alle Christelijke partijen, waarbij al wat onderling verdeelt, onze kracht verlamt en den vijand gewonnen spel geeft, overwonnen wordt door liefde voor ons heilig beginsel en van ons vaderland, kan alleen bij een volgende verkiezing uit het moeras ons helpen.

In de jongste aflevering van *Teyler's Theologisch Tijdschrift* schreef Prof. Matthes een artikel over de „Scheppingsverhalen" of wil men, over hetgeen Genesis 1 en 2 ons meedeelt.

Hoofddoel van dit artikel is wel om aan te toonen, dat volgens het Scheppingsverhaal de mensch oorspronkelijk zou geschapen zijn als androgyn of manwijf. De „religionsgeschichtliche" methode brengt nu eenmaal mee, dat alle fabels van de Oostersche religies ook in de Schrift moeten worden teruggevonden. Zoo moet ook de dwaze voorstelling van den dubbelmensch, die in verschillende Oostersche religies een hoofdrol speelt, die door Plato in de Grieksche philosophie werd ingedragen en die ook bij de latere rabbinistische litteratuur ingang vond, met allerlei kunst- en vliegwerk in het Scheppingsverhaal worden ingewrongen. Natuurlijk bevat het Scheppingsverhaal, zooals het in Genesis 1 en 2 voor ons ligt, hiervan geen woord. Het toont juist daarin zijn Goddelijk karakter, dat het van al zulke absurditeiten afziet en ons van de schepping van den mensch en van de instelling van het huwelijk de reinste en verhevenste openbaring geeft. Maar volgens Prof. Matthes deugt die tekst dan ook niet. De tekst, dien wij hebben, is bedorven, corrupt en als ge hem maar wijzigt volgens den „oorspronkelijken tekst", komt de „tweeslachtige oermensch" er van-zelf uit te voorschijn.

Ge moet daarom niet denken, dat Prof. Matthes de gelukkige ontdekker is van een bijzonder oud handschrift, waarin die „oorspronkelijke tekst" nog bewaard is gebleven. De moderne critiek heeft geen handschriften noodig. Ze produceert de oorspronkelijke teksten zelf. Ge hebt maar wat letters te wijzigen, hier een woord weg te laten, daar een woord bij te voegen en de „oorspronkelijke tekst" is klaar.

Toch is dit het ergste niet.

Ook onze theosophen hebben met zekere voorliefde over dien tweeslachtigen Adam geredekaveld. Voor hun pantheïstische mystiek, die alle grenzen uitwischt, schijnt zulk een wezen dat half man half vrouw is een bijzondere aantrekkelijkheid te bezitten. Fonkelnieuw is die idee van Prof. Matthes dus niet.

Maar Prof. Matthes borduurt op dit thema voort en spint het uit op een wijze, die te weerzinwekkend is, dan dat we de bijzonderheden aan onze lezers kunnen meedeelen. Het is genoeg er dit van te zeggen, dat volgens hem in Genesis God eerst de dieren tot dezen dubbelmensch bracht om daaronder een passende vrouw voor hem te vinden; dat deze dieren echter „mislukte vrouwen" bleken, en God daarom, ten einde de voortplanting van het menschelijk geslacht mogelijk te maken, dien tweeslachtigen oermensch in twee stukken sneed en zoo man en vrouw geformeerd werden.

We hebben kieschheidshalve de uitdrukkingen, die Prof. Matthes gebruikt, maar in onze taal weergegeven. Wat we meedeelden is genoeg om te doen zien, tot wat laag peil de moderne kritiek allengs wegzinkt. We hebben eerst de vieze praatjes gehad van Prof. Volter over den „god van Abraham." Thans wordt ook het majestueuze Scheppingsverhaal, dat door zijn Goddelijken eenvoud de bewondering van alle edeler geesten opwekte, gedegradeerd tot een fabel, te goor om in een fatsoenlijk blad over te vertellen.

We wijzen hierop, niet om zulk een critiek te weerleggen, maar opdat de gemeente zou kunnen zien, welk een cynische geest onder deze theologen heerscht.

Is het dan niet Gode geklaagd, wanneer mannen als Dr. Cramer de resultaten van deze critiek aan de gemeente brengen als de „waarheid" en daarmede alle eerbied en ontzag voor Gods Woord voor goed ondermijnen?

Er zit achter deze critiek een *satanische* geest.

Een geest, die niet alleen de Goddelijke autoriteit der Schrift betwist en ontkent, maar die niet rust voordat het heiligste en het heerlijkste in het meest weerzinwekkende is veranderd.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XVIII.

Het zal thans duidelijk zijn, waarom het Genadeverbond onder Israel een *nationaal* karakter moest aannemen, maar ook waarom onder de Nieuwe bedeeling van zulk een nationaal verbond geen sprake meer zijn kan.

Onder den dienst der schaduwen en ceremoniën moest de waarheid, dat God de Heere dit verbond heeft opgericht met den Messias en zijn uitverkoren volk, wel zichtbaar en in beeld worden voorgesteld. God koos daartoe een aardsche natie, een bepaald volk, dat als type optrad van het ware volk Gods. Maar zoodra de bedeeling der schaduwen voorbij is, wordt het type vervangen door de realiteit; het vleeschelijke Israel, de aardsche natie wordt verworpen, en in plaats daarvan treedt het ware Israel, het geestelijke volk Gods, de gemeente der geloovigen.

Hieruit volgt van zelf, dat ook de ordinantie Gods voor het *teeken* des Verbonds een wijziging moest ondergaan. Niet alles wat onder het Oude-Testament ten opzichte van besnijdenis en pascha bepaald is, kan zoo maar op doop- en avondmaal worden toegepast. De verandering in het Verbond brengt ook een verandering meê ten opzichte van het teeken des Verbonds. En de vraag moet daarom beantwoord worden, waarin die verandering bestaat.

Ook hier stellen we weer op den voorgrond, om alle misverstand af te snijden, dat we met onze vaderen aan de *wezenlijke* eenheid van de Sacramenten van het Oude- en Nieuwe-Testament beslist vasthouden. Omdat het Genadeverbond zelf niet pas met het Nieuwe-Testament begint, maar terug reikt tot het Paradijs, zijn de Sacramenten als teekenen van het Verbond der Genade voor de geloovigen des Ouden Verbonds niet alleen schaduwen en uitwendige typen geweest, maar hebben ze tegelijk werkelijk de weldaden des Verbonds verzegeld. De onderscheiding, die de Roomsche Kerk maakt tusschen de Sacramenten van het Oude- en Nieuwe-Testament, dat „de eerste de genade niet veroorzaken, maar alleen afbeelden, dat deze genade door het lijden van Christus zal geschonken worden, terwijl de laatsten de genade bevatten en meedeelen aan allen, die ze waardig ontvangen", gaat daarom aan beide zijden mank. Aan de Sacramenten van het Nieuwe Verbond wordt hier een kracht toegekend, die ze niet bezitten, en de sacramenten van het Oude Verbond worden daarentegen onderschat. Wat Paulus zegt in Rom. IV: 11, dat Abraham het teeken der besnijdenis ontving tot *een zegel der rechtvaardigheid des geloofs* toont dit voldoende. Ook de Sacramenten van het Oude Verbond hadden een verzegelende kracht; ze wezen niet alleen op een *toekomstige* genade, ze waren tegelijk onderpanden en zegels van de *ontvangene* genade.

En even beslist als we met onze vaderen het wezenlijk sacramenteele karakter van de teekenen des Ouden Verbonds tegenover Rome handhaven, houden we ook met deze vaderen, nu in hun strijd met de Wederdoopers, staande, dat de verbondsbelofte aan Abraham geschied: dat God niet alleen zijn God maar ook de God van zijn zaad wilde zijn, geldt niet alleen voor het Oude Verbond, maar ook voor het Nieuwe Verbond. Voor zoover de besnijdenis die belofte verzegelde aan den geloovigen Israeliet voor hem en voor zijne kinderen, kan dus metterdaad gezegd worden, dat „de Doop nu in de plaats der Besnijdenis gekomen is" en men daarom „de kinderen als erfgenamen van het Rijk Gods en van zijn verbond doopen moet", of gelijk onze Geloofsbelijdenis het uitdrukt „dat de kinderen der geloovigen behooren gedoopt en met het merkteeken des verbonds verzegeld te worden, gelijk de kinderen in Israël besneden werden op dezelfde beloften, die onzen kinderen gedaan zijn."

Aan de wezenlijke eenheid van de Sacramenten van beide Bedeelingen doen we dus allerminst te kort. Maar dit toch neemt niet weg, dat er een *onderscheid* is, dat onze vaderen ook wel erkend hebben, al hebben ze het niet altoos even klaar en duidelijk doen uitkomen. Aan de sacramenten des Ouden Verbonds kleeft wel degelijk een schaduwachtig en typisch karakter, dat onder de Nieuwe Bedeeling vanzelf vervallen moest. Turretinus, om ons alleen op hem te beroepen, zegt in zijn *Institutio Theologiae Elencticae* t III p. 416 dat de sacramenten van het Oude Testament „in σχήσει sua Legali fuerunt umbrae et typi rerum futurarum; Heb. 10: 1 et Coloss. 2: 17" [1]); ook al hebben ze in hun σχήσει Evangelica [2]) Christus met zijne weldaden op hunne wijze aangeboden en toegepast.

Voor zoover de sacramenten tot de wet der ceremoniën behoorden, waren ze typen en schaduwen, en dat typische karakter komt uit niet alleen in het teeken zelf, maar ook in de personen aan wie het teeken geschonken werd. Er is dan ook niemand die dit ontkent. Onder de Oud-Testamentische bedeeling gaan beide sacramenten, besnijdenis en pascha, met bloedstorting gepaard. Nu het wezenlijke offerbloed op Golgotha vergoten is, houdt dit op. De besnijdenis wordt vervangen door het waterbad des doops, en het paaschlam, dat geslacht wordt, door het breken des broods en het vergieten van den wijn. En evenzoo is het met de ordinantie Gods, dat het sacrament der besnijdenis op den achtsten dag moest bediend worden en dat alleen kinderen van het mannelijk geslacht dit teeken ontvangen zouden. Onder het Nieuwe Testament, nu het „onderscheid der dagen" is te niet gedaan, is er geen de minste reden meer om een kind juist op den achtsten dag te doopen. En waar de Apostel ons leert, dat „in Christus noch man noch vrouw" is, doopt de Christelijke Kerk terecht niet alleen de kinderen van het mannelijk, maar ook van het vrouwelijk geslacht. En precies hetzelfde geldt ook van het Pascha. Onder Israel mocht het pascha slechts eenmaal in het jaar gevierd worden, onder het Nieuwe-Testament denkt niemand er meer aan het Avondmaal alleen op het Paaschfeest te vieren. Aan het Oud-Testamentische pascha nam heel het gezin van den Israeliet deel, ook de kleine kinderen; voor het Nieuwe-Testament geldt de regel, dat ieder die tot het Avondmaal toetreedt, vooraf zich zelf te beproeven heeft en geeft de Christelijke Kerk daarom het sacrament alleen aan degenen, die tot jaren des onderscheids zijn gekomen en belijdenis des geloofs hebben afgelegd.

Stemt men dit alles toe, dan gaat het ook niet aan, den regel, dat onder Israël *heel het volk* aan deze Sacramenten moest deelnemen, voor het Nieuwe Testament van toepassing te verklaren. Bij Israël, waar het Genadeverbond in een *nationale* gestalte optreedt, moeten de teekenen des verbonds ook nationaal zijn. Het een volgt noodzakelijk uit het ander. Omvat het verbond heel het volk als zoodanig, dan moeten ook alle kinderen van dat volk besneden worden en moeten alle gezinnen van dat volk aan den Paaschmaaltijd deelnemen. *Volks*-besnijdenis en *volks*-pascha hooren bij het *volks*verbond, dat met Israël gesloten is. Het een is zonder het ander niet denkbaar. Zoo sterk wordt dit dan ook gehandhaafd, dat wie onder Israel niet besneden werd of niet aan het Pascha deelnam, moest uitgeroeid worden uit het volk.

Onder het Nieuwe Verbond, nu dit uitwendige nationale karakter van het Genadeverbond ophoudt, kan de doop echter geen volksdoop meer zijn. Of liever, ook hier gaat het type in de vervulling over. Even-als Israel, het uitwendige volk, plaats maakt voor het geestelijke Israel, het ware volk, Gods, zoo moet het bevel Gods, dat elk kind uit Israel geboren, besneden moet worden, thans van het geestelijk volk Gods, van de gemeente der geloovigen worden verstaan. De doop verzegelt de beloften Gods aan de *geloovigen en hun zaad.* Dat is de ordinantie Gods voor het Nieuwe Verbond, gelijk niet alleen blijkt uit het exempel der Apostelen, die alleen de geloovigen en hun kinderen gedoopt hebben, maar ook uit wat de Apostel Paulus in I Cor. 7 ons leert over de heiligheid der kinderen, die uit geloovige ouders geboren zijn.

Ten slotte zij er nog op gewezen, dat daardoor alleen het anders onbegrijpelijke feit te verklaren is, dat Johannes de Dooper en de Apostelen van Christus den eisch van bekeering en doop tot de Joden hebben gebracht. Waren besnijdenis en doop precies hetzelfde, beteekenden en verzegelden ze dezelfde genade op dezelfde wijze, dan zou de besneden Jood niet opnieuw behoeven gedoopt te worden. Het teeken van de inlijving in het Genadeverbond kan toch uit zijn aard niet herhaald worden; wie eenmaal ingelijfd is, kan niet opnieuw ingelijfd worden. Is de doop niet anders dan de besnijdenis, dan hadden de Apostelen van Christus wel de nog niet besneden kinderen kunnen doopen, maar niet de reeds besneden Israelieten.

Toch zien we dat dit wel gebeurt. Christus zelf is eerst besneden en daarna gedoopt. En zoo wordt ook de Christelijke doop zelfs in de eerste plaats tot Israel gebracht, niettegenstaande Israel reeds besneden was en in het verbond stond. En dit gold niet alleen voor den volwassen Jood, maar ook voor zijn kinderen. De Israeliet, die tot het geloof in den Messias kwam, werd gedoopt met zijn gezin, dus met zijne kinderen, niettegenstaande die kinderen in de besnijdenis het teeken des Verbonds reeds hadden ontvangen.

Indien de doop evenals de besnijdenis een *nationaal* teeken was, zou dat ondenkbaar zijn geweest. Ziet men daarentegen in, dat de besnijdenis bij Israel als *volk* behoorde en inlijfde in het volks-verbond, terwijl daarentegen de doop niet in een bepaald volk inlijft, maar het teeken is der inlijving in het geestelijke volk, in de Christelijke Kerk, dan vervalt de moeilijkheid van zelve. Zoodra de Nieuwe bedeeling aanbreekt, vervalt het volksverbond, gaan *kerk* en *volk* uiteen, en moet daarom het nationale teeken vervangen worden door den christelijken doop en dient die doop juist om *onder het Joodsche volk* scheiding te maken tusschen dat deel, dat in den Messias gelooft, en dat deel, dat den Messias verwerpt. De besnijdenis drukte de eenheid van Israels volksbestaan uit, de doop breekt die eenheid voor goed.

En zoo zal het ook duidelijk worden, waarom de Christenen uit de Joden, zoolang het Joodsche volk nog een eigen nationaal bestaan had en zij daarvan deel uitmaakten, tegelijk de besnijdenis en den doop ontvangen konden. De Jerusalemsche gemeente heeft de besnijdenis nog onderhouden totdat met de onderdrukking van den opstand van Bar Chocba en de volkomen verwoesting van Jerusalem, Israels nationaal bestaan vernietigd was. Eerst na 135, dus een eeuw na de stichting der gemeente, trad de eerste onbesneden christelijke bisschop te Jerusalem op, gelijk Eusebius en Sulpicius Severus ons uitdrukkelijk getuigen.

Dat de Joodsche Christenen zoolang de besnijdenis onderhouden hebben naast den doop was omdat ze als *burgers* van het Joodsche volk besneden moesten worden. Die besnijdenis was teeken van hun nationaliteit, evenals de doop van het toebehooren tot Christus gemeente. Zoo vielen toen de beide elementen, die in het Sacrament des Ouden Verbonds nog vermengd waren, uiteen. De doop was voor hen het ware sacrament, het bad der wedergeboorte; de besnijdenis alleen een uitwendig teeken, dat ze tot Israel behoorden. Maar juist daaruit blijkt dan ook zoo klaar en duidelijk, dat dit *nationale* karakter van het teeken des Verbonds niet behoorde tot het wezenlijke en blijvende van het sacrament, maar slechts een schaduw en type is geweest, die onder het Nieuwe Verbond heeft opgehouden.

[1]) »In hun wettischen vorm waren ze schaduwen en voorbeelden der toekomstige dingen."

[2]) Evangelischen vorm.

Leestafel.

Dr. S. D. van Veen, hoogleeraar te Utrecht. Mannen des Geloofs. *Levensbeelden uit de 19e eeuw.* Uitgegeven te Utrecht, door G. J. A. Ruijs. 1906.

Het boek van Dr. van Veen acht ik voor ons gereformeerden reeds daarom lezenswaardig omdat het óók handelt van mannen des geloofs, die niet tot onze kerk behoorden. Daardoor kan het bevorderlijk zijn aan het verdiepen en verbreeden van het besef van de gemeenschap der heiligen, van de katholiciteit der kerk. Dat het sterken van dit besef onder ons allerminst een overbodig werk is, bleek mij, toen ik, nog niet lang geleden, aan een dame, die langen tijd in het buitenland had verkeerd, in allen ernst de vraag hoorde doen, of er in die vreemde landen ook nog kinderen Gods waren, en ik daarbij gewaar werd hoe in de ziel van den vrager de verwondering, die zich aan de bevestiging dezer vraag paarde, tot verbazing steeg, toen hij er bij vernam dat deze kinderen Gods geen gereformeerden waren. De vrager trok een gezicht alsof men hem verteld had van een houten ijzer en een vierkanten cirkel.

En deze vrager behoorde nu niet tot de categorie der „eenvoudige gemeenteleden."

Dr. v. Veen, de hoogleeraar in de kerkgeschiedenis aan de Utrechtsche Universiteit, geeft ons hier een viertal studies over Claus Harms (1778—1855); August Neander (1789—1850); Adolphe Monod (1832—1856) en over Charles Haddon Spurgeon (1834—1892). Vier mannen des geloofs alzoo, die geleefd en gewerkt hebben in de 19e eeuw, en wijl het na een lang niet ongewoon verschijnsel is, dat menschen, die van de kerkgeschiedenis uit vroeger eeuwen wel wat weten, met die uit de negentiende eeuw op eenigszins gespannen voet staan, acht ik ook daarom het boek van den Utrechtschen professor lezenswaardig.

Dat de hooggeleerde schrijver, ook waar onpartijdigheid tot de professie van den historicus behoort, toch in deze vier studies zijn positief christelijke Geloofsovertuiging doet uitkomen, acht ik een verdienste van dit zijn werk.

Ik wil hier, opdat mijn lezers in nadere kennismaking lust zullen krijgen, iets van den inhoud mededeelen.

Claus Harms, de zoon van een molenaar en een boerin uit Holstein, een kerngezonde figuur, dankt zijn roem aan zijn kloek optreden tegen het Rationalisme. In 1817, bij het derde eeuwfeest van *Luthers*, tot reformatie leidende daad: het aanplakken van de 95 stellingen, gaf Harms, toemaals predikant te Kiel, zijn 95 theses ter eere Gods, tot welzijn der kerk en ter dankbare gedachtenis aan Luther", in het licht. Zij richtten zich tegen het de luthersche kerken, toen nog altijd, verwoestende Rationalisme.

v. Veen drukte p. 9—11 eenige dezer Harmsaansche stellingen af. Daar zijn er onder, zooals de 4e over de verbouding van dogmatiek en ethiek; de 10e en 11e over de autonomie van het geweten, — welke dwaalleer mij altijd denken